

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ป่าเมี่ยง เป็นรูปแบบของการทำการเกษตรที่พึ่งพิงกับความอุดมสมบูรณ์ของป่า ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยมาเป็นเวลายาวนาน การปลูกชาเมี่ยงแบบดั้งเดิมมีความกลมกลืนกับระบบนิเวศตามธรรมชาติ เนื่องจากโดยปกติต้นเมี่ยงจะต้องปลูกในป่าและพื้นที่สูง ที่จะทำให้ได้ผลผลิตที่ดี และได้ชาเมี่ยงที่มีคุณภาพ การบริโภคชาเมี่ยงโดยเฉพาะในภาคเหนือได้รับความนิยมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะกลุ่มคนท้องถิ่นหรือในพื้นที่ที่มีอายุจะนิยมบริโภคเมี่ยงเป็นอาหารขบเคี้ยว เนื่องด้วยเมี่ยงมีสารกระตุ้นบางอย่างเช่นเดียวกับชา จึงทำให้คนที่รับประทานเมี่ยงสามารถทำงานได้ในระยะเวลาที่นานขึ้นและรู้สึกไม่ค่อยหิว ซึ่งนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าอัศจรรย์ นอกจากนี้แหล่งการปลูกชาเมี่ยงจัดได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างดี ทั้งนี้เพราะการปลูกเมี่ยงตามวิธีดั้งเดิมคือ การลงกล้าไม้หรือเมล็ดพันธุ์แทรกกระหว่างต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่เดิม และจะไม่ใช้วิธีหักล้างทางพงเช่นเดียวกับการปลูกชาอื่นๆในเชิงพาณิชย์ ที่เป็นการปลูกพืชในรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยว ทำให้ความหลากหลายของพันธุ์พืชในพื้นที่เพาะปลูกนั้นแตกต่างจากการปลูกชาเมี่ยงอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้การทำสวนเมี่ยงตามวิธีการแบบดั้งเดิม อาจเรียกได้ว่าเป็นการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรท้องถิ่นนั่นเอง

อย่างไรก็ตามการศึกษาการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ปลูกชาเมี่ยงยังไม่มีการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการที่ป่าเมี่ยงความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตที่สูง รวมถึงการที่ชุมชนผู้ปลูกชาเมี่ยงมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการองค์ความรู้ในการศึกษาและจัดการพื้นที่ป่า ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดการทำสวนเมี่ยงกับการรักษาสภาพป่า เริ่มตั้งแต่การเลือกพื้นที่ในการเพาะปลูก ซึ่งชาวบ้านจะไม่เลือกลักษณะที่เป็นป่าขุนน้ำ หรือป่าต้นน้ำบน เมื่อได้พื้นที่ที่มีต้นไม้ปกคลุมอยู่พอประมาณ ในระดับความสูงที่พอเหมาะกับการเจริญเติบโตของต้นเมี่ยง โดยการทำสวนเมี่ยงไม่ใช่การตัดไม้ทำลายป่าอย่างการทำไร่ผืน เพราะเมี่ยงจะไม่เติบโตเลย ถ้าไม่มีไม้ใหญ่ให้ร่มเงา เวลาเราเข้าป่าเมี่ยง เราจึงสัมผัสได้ถึงความชื้นเย็นตลอดปี ดังนั้นพื้นที่ป่าเมี่ยงจึงยังคงลักษณะของป่าอุดมสมบูรณ์ทั้งระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้และยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ หาของป่าไม้ได้อย่างกลมกลืน อาจกล่าวได้ว่า ป่าเมี่ยง ถือเป็นภูมิปัญญาในการรักษาทรัพยากรของคน

พื้นที่เมืองที่มีมาแต่ดั้งเดิม ไม่ว่าจะเขาเหล่านั้นจะคาดเดาล่วงหน้าได้หรือไม่ก็ตามว่าจะต้องเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในอนาคต

ดังนั้นคณะนักวิจัย จึงเห็นความจำเป็นและให้ความสำคัญที่จะศึกษาพื้นที่ป่าเมืองในมิติของการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนในพื้นที่ป่าเมือง รวมถึงระบบวนเกษตรดั้งเดิม ที่บรรพบุรุษของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนเหนือเรียนรู้จากธรรมชาติ และนำมาปฏิบัติมาช้านานเป็นระบบเพาะปลูกที่ผสมผสานระหว่าง ป่าไม้ และการเกษตร ซึ่งเป็นหลักที่จำเป็นต่อชีวิตรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม และถอดรูปแบบองค์ความรู้ออกมาในด้านของตัวอย่างการอนุรักษ์ฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่สามารถแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วม และสามารถเป็นตัวอย่างให้แก่พื้นที่อื่นๆ ตามแนวทางการรักทรัพยากร คือการรักษาดูแลผืนดิน ตามแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (อพ.สธ.)

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อสนองพระราชดำริในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (อพ.สธ.) ในงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ป่าเมือง หมู่บ้านพระพุทธบาทสี่รอย อ.แม่อิง จ.เชียงใหม่

1.2.2 เพื่อสร้างองค์ความรู้ และฐานข้อมูลทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพ รวบรวมทะเบียนรายชื่อสิ่งมีชีวิตที่พบ และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเมือง เพื่อการจัดการและอนุรักษ์ฐานทรัพยากรท้องถิ่น และระบบนิเวศ และการอนุรักษ์การปลูกป่าเมืองในพื้นที่ป่าอย่างยั่งยืน